

потреб та прагнень електорату, матиме передбачений адресантом перлокутивний ефект.

Зважаючи на форму комунікації (усна чи письмова), спосіб її реалізації (за допомогою засобів масової інформації, безпосередньо виступаючи перед реципієнтом, у формі дебатов чи особистого звернення до адресата, т.д.), адресанту у кожному разі доводиться брати до уваги такі позамовні фактори і, відповідно, для досягнення максимального перлокутивного ефекту враховувати їх, вживаючи ті чи інші лексичні, синтаксичні, стилістичні одиниці. Постає питання про багатогранність та багатозаровість політичного дискурсу, які не можна дослідити, посилаючись виключно на його функції та характеристики у порівнянні з іншими видами дискурсу. Все це є передумовою **доцільності проведення подальших науково-дослідних студій** з визначення лексико-стилістичного та граматико-стилістичного складу текстів в межах політичного дискурсу, визначення домінантних лінгвальних та екстра-лінгвальних чинників, керованих когнітивною та прагматичною компетенцією комунікантів.

Література

- Базылев В. Н. Российский политический дискурс (от официального до обыденного) / В. Н. Базылев // Политический дискурс в России. – М. : Диалог–МГУ, 1997. – С. 7–9. Демьянков В. З. Политический дискурс как предмет политологической филологии / В. З. Демьянков // Политическая наука. Политический дискурс : История и современные исследования. – М., 2002. – № 3. – С. 32–43. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : ГНОЗИС, 2004. – 389 с. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е. А. Селиванова. – К. : Брама, 2004. – 336 с. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – 208 с. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : Монография / Е. И. Шейгал. – Волгоград : Перемена, 2000. – 368 с. Шейгал Е. И. Семиотическое пространство политического дискурса / Е. И. Шейгал // Политический дискурс 3 : Материалы рабочего совещания. – М. : Диалог – МГУ, 1999. – С. 114–123. Шейгал Е. И. Театральность в политическом дискурсе / Е. И. Шейгал // Единицы языка и их функционирование. – 2000. – Вып. 6. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа к сайту: www.vspu.ru/vspu.txt/index.php?path=books&info=biblinde&indx=biblinde. Яворська Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс : Мова, культура, влада / Г. М. Яворська. – К. : Нац. акад. наук України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, 2000. – 288 с. Page of Michele Bachmann [Electronic resource]. – Access : <http://www.rickperry.org/>. Page of Sarah Palin [Electronic resource]. – Access : <http://www.sarahp.com/posts/conquering-the-storm>. Schudson M. Sending a Political Message : Lessons from the American 1790s / M. Schudson // Media, Culture and Society. – 1997, Vol. 19. – № 3. – P. 311–330. Tannen D. Remarks on Discourse and Power / D. Tannen // Power through Discourse. – Norwood : Ablex Publishing Corporation, 1987. – P. 3–10. Wodak R. We Demand that Foreigners Adapt to our Life-style : Political Discourse on Immigration Laws in Austria and the United Kingdom / R. Wodak, M. Seldak // Combating Racial Discrimination. – Oxford, 2000. – P. 217–237.

УДК 811.111'27:159.943

ПРИХОДЬКО Г. І.

(Запорізький національний університет)

ОЦІНКА ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИКИ: ПЕРСПЕКТИВИ КОМУНІКАТИВНОГО АСПЕКТУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянуто категорію оцінки як одну з функцій мови, важливе і цікаве явище в лінгвістиці. Оцінювання різних фрагментів світу – безсумнівно, значуща складова когнітивної діяльності людини. Оцінка реалізується свідомістю суб'єкта при сприйнятті і обробці інформації про зовнішній світ і співвідноситься з внутрішнім (мовним) світом людини, відображаючи його «картину світу».

Ключові слова: картина світу, когнітивна діяльність, оцінка, функції мови, комунікація.

Приходько А. И. Оценка как объект лингвистики: перспективы коммуникативного аспекта исследования.

Рассмотрена категория оценки как одна из функций языка, важное и интересное явление в лингвистике. Оценивание различных фрагментов мира – несомненно, значимая составляющая когнитивной деятельности человека. Оценка реализуется сознанием субъекта при восприятии и обработке информации о внешнем мире и соотносится с внутренним (языковым) миром человека, отражая его «картину мира».

Ключевые слова: картина мира, когнитивная деятельность, оценка, функции языка, коммуникация.

Prihodko A. I. Value as the Object of Linguistics: Prospects of Communication Aspect of Research. The paper is aimed at studying the category of value, a very important and interesting phenomenon in linguistics. Evaluation of different world's fragments is, of course, a considerable part of human cognitive activity. Evaluation is realized by subject's consciousness in the perception and processing of information about the outside world and relates to internal (linguistic) world of man, reflecting his "view of the world."

Key words: world's picture, cognitive activity, value, language functions, communication.

Вивчення лінгвістики на сучасному етапі включає в себе всі аспекти мовленнєвої діяльності та мовленнєвої взаємодії. Як відомо, мовленнєва діяльність – це деяка абстракція, що не співвідноситься безпосередньо з іншими видами діяльності. Ця діяльність, як вважає О.О. Леонт'єв, "має місце лише тоді, коли мовлення, так би мовити, самоцінне, коли мотив, що лежить в його основі, не може бути задоволений іншим способом, окрім мовленнєвого" [Леонт'єв 1999, с. 63]. У зв'язку з цим актуальною є проблема співвідношення мовленнєвої діяльності та спілкування.

Комунікативний аспект лінгвістики є порівняно молодим, але таким, що активно розвивається. Він ставить в центр уваги не тільки мову в нерозривній єдності її форми і субстанції, але і більш високу єдність, а саме зв'язок мови та людини, яка діє в реальному світі, мислить і пізнає оточуюче середовище, спілкується із собі подібними. При цьому необхідно відзначити, що коли ми говоримо про комунікативний аспект оволодіння чи володіння мовою, то маємо на увазі, перш за все, орієнтацію на співрозмовника. Адже комунікація і є оптимальним впливом на співрозмовника у формі спілкування, обміну думками, відомостями, ідеями тощо.

Виходячи з вищесказаного, можна стверджувати, що мова стала розумітися більш широко, ніж це було притаманне структурній та генеративній лінгвістиці. Тріада *форма – значення – функція* співвідносить мову з позамовною діяльністю і з умовами її використання в людській діяльності. Багатомірність, а не однорівневість мовної системи дозволяє їй бути одночасно зверненою до зовнішньої відображеної дійсності і до сфери людської ментальності.

Досягнення будь-яких прагматичних цілей неможливе поза комунікацією, тому остання є чи не найважливішою умовою діяльності людини й самого її життя. Вербальна комунікація здійснюється через мову, яка є і формою, і засобом спілкування.

У процесі комунікації відбувається актуалізація мовної системи, причому не якоїсь абстрактної, а реально існуючої у свідомості комунікантів, яка поза спілкуванням не матеріалізується.

У зв'язку з цим важливого значення набуває комплексне вивчення мови як однієї з першооснов людських відносин. Вирішення його покладається на комунікативну лінгвістику, яка вивчає мову на всіх її рівнях і в найрізноманітніших функціональних виявах, що сприяє забезпеченню взаєморозуміння між людьми.

Можливість вербальної комунікації завжди реалізується у конкретній ситуації, у певному контексті, який є внутрішньою характеристикою комунікації. Комунікативний аспект мови означає наявність єдиної структури мовних одиниць, скріплених зв'язком змістовних і формальних сторін.

Стає очевидним, що комунікативний підхід передбачає переплетення з підходом когнітивним. У зв'язку з цим особливої значущості набуває функціонування оцінних висловлювань, оскільки оцінювання різних фрагментів світу є однією з найважливіших складових когнітивної діяльності людини.

Відомо, що сутність категорії оцінки пояснюється теорією ціннісної спрямованості людської діяльності та свідомості, а коло її характеристик обіймає все те, що задано фізичною й психічною природою людини, її буттям і відчуттям. Проте оцінювання виступає різновидом пізнавальної діяльності, адже у гносеологічному плані будь-який пізнавальний акт виражає ставлення суб'єкта до об'єкта, тобто містить акт оцінки. Оцінний момент є не що інше, як проведена суб'єктом розумова операція над предметом висловлювання (сприйняття, розуміння, узагальнення, висновку тощо), що являє собою оцінку в найбільш широкому її розумінні.

Загальновідомо, що всі сприймані людиною явища оточуючого середовища мають у нашій свідомості певну цінність, тобто їх можна оцінити. Оцінювання виступає як невід'ємний компонент пізнання, в основу якого покладено ціннісний підхід до явищ природи і суспільства, без якого неможливі а ні діяльність, а ні саме життя людини як істоти, що має різноманітні потреби, інтереси і цілі.

Люди оцінюють минуле та теперішнє, вітчизняне та іноземне, зовнішність і поведінку індивіда, форму та розмір різних предметів, речей, тривалість та частоту подій, ступінь складності завдань тощо. Оцінке трактування особи, обставин, предмета є одним із найважливіших видів розумово-мовленнєвої діяльності в повсякденному житті особистості.

Отже, об'єктивний світ оцінюється людиною з точки зору його ціннісного характеру – доба та зла, правди та неправди, справедливості та несправедливості, користі та шкоди, краси та потворності, допустимого та забороненого.

Діяльність людини – поняття прагматичне, бо вона доцільна лише тоді, коли спрямована на ті явища й властивості, із яких можна добути що-небудь корисне, цінне. Як слушно зауважує Н.Д. Арутюнова, природа оцінки завжди відповідає природі людини, оскільки "оцінюється те, що потрібно (фізично і духовно) людині та Людству" [Арутюнова 1999, с. 181].

Оцінка завжди когнітивна за своєю природою, а отже логіко-предметна. Оцінна і гносеологічна функції мови тісно взаємопов'язані. І в той же час вони рівноправні, оскільки у процесі оцінювання перетворюється пізнання, а у процесі пізнання постійно присутня оцінка. Співвідношення пізнання та оцінки, що мають дуже складний характер, належать до сфери дослідження когнітивної лінгвістики, проблематика якої охоплює природу процедур, котрі регулюють та структурують мовленнєве сприйняття.

Таким чином, саме когнітивний підхід, що спирається на взаємодію мови та мислення, є найбільш релевантним для розгляду категорії оцінки, оскільки вивчає її у контексті пізнавальної діяльності людини.

Оцінювання – це процес, який має місце в будь-якій науці. Підтвердженням цього є той факт, що ціннісна орієнтація в багатьох випадках сприяла розвитку цілої низки напрямків не тільки в лінгвістичній галузі, але й у комп'ютерній техніці, генній інженерії та інших, що свідчить про стійку інтеграцію наукових знань у межах когнітивної парадигми, яка за попереднім визначенням формувалася як інтердисциплінарна (когнітивна) наука.

Когнітивний процес оцінювання, включаючись в загальну програму діяльності людини, орієнтований на прийняття рішень і лежить в основі вибору практичних дій. Людина як суб'єкт мовної діяльності – це особа, котра сприймає й осмислює світ, здатна оцінювати мовленнєві факти у своїй повсякденній мовленнєвій практиці.

Гене́за поняття "цінність", якщо вдатися до реконструювання його на основі етимології слів, що його називають, фіксує в ньому принаймні три суттєвих елементи: характеристику зовнішніх властивостей предметів та речей як об'єктів ціннісного ставлення до них людини; психологічні якості самої людини як суб'єкта цього ставлення; стосунки між людьми, їх спілкування, завдяки якому цінності набувають узагальненого значення.

Кожен із класів цінностей поєднує в собі основне значення цінності – речово-предметне, психологічне і соціальне. Пізнаючи природні властивості об'єктів та відтворюючи їх цінність, людина розкриває й певні аспекти соціальних відносин, оскільки значимість речі або явища визначається перш за все суспільним ставленням до них.

Існують цінності універсальні (загальнолюдські, властиві окремим спільнотам) та індивідуальні. Як концентроване вираження досвіду життєдіяльності конкретної соціальної спільноти цінності складаються в певну систему, якої індивід як член цього суспільства дотримується у процесі власного оцінювання.

Особистісні цінності є індивідуальним відображенням групових або універсальних цінностей. Вони є дещо відмінними у різних людей, що пов'язане з інтерпретацією їх змісту та зміщенням акцентів. Відбір, привласнення та асиміляція індивідом соціальних цінностей опосередковані його соціальною ідентичністю та цінностями референтних для нього малих контактних груп.

Суб'єкт оцінки виступає в цих випадках як психічний або фізичний рецептор, оцінюючи подію, ситуацію, об'єкт у різних діапазонах: етична оцінка (соромно, принизливо,

грішно), емоційна (нудно), інтелектуальна (нерозумно), утилітарна (безглуздо, пізно) і психологічна (важко, легко, нелегко, мудро), що підкреслює найважливішу особливість семантики оціночних слів – дифузність їх значень, зумовлену, перш за все, здатністю репрезентувати оцінки з точки зору різних підстав.

Саме в оцінних визначеннях слів зафіксовано естетичне переживання особистості. Комунікативна мета, яку ставить при цьому перед собою мовець, – "найкращим чином донести до слухача свою точку зору, переконати його в можливості та правомірності саме такого, а не іншого бачення слова" [Чернейко 1996, с. 60]. В емоційних і естетичних оцінках розкривається той образ слова, який зберігається в мовній свідомості індивіда. Відомо, що в основі цього способу лежать асоціації, що викликаються явищем, віддзеркаленим у слові, або його звуковою формою.

І до цього часу не втратили своєї актуальності судження В.В. Виноградова про те, що "слово сяє експресивними фарбами соціального середовища. Відображаючи особистість (індивідуальну або колективну) суб'єкта мовлення, характеризуючи його оцінку дійсності, воно кваліфікує його як представника тієї чи іншої суспільної групи. <...> Експресія завжди суб'єктивна, характерна й особистісна – від самого швидкоплинного до самого стійкого, від схвильованості миті до постійності не тільки особи, найближчого її середовища, класу, а й епохи, народу, культури" [Виноградов 2001, с. 25].

За своєю природою оцінка антропоцентрична. Щоб оцінити об'єкт чи предмет, людина повинна "пропустити" його ознаки через свою свідомість. Зміст оцінки відбиває природу людини. Оцінюється те, що потрібно людині. Оцінка представляє людину як ціль, показуючи рух від сфери систем до центру всіх цих систем, до людини, мовної особистості.

Тісний зв'язок оцінок мовця та його знань про світ підтверджує і той факт, що у висловлюванні оцінка може знаходити своє вираження в характеристиці певних подій, предметів, явищ, що мають для певної соціальної групи або суспільства в цілому позитивне / негативне оцінне значення.

Лінгвістичний аспект категорії оцінки становить вся сукупність засобів і способів її вираження – фонетичних, морфологічних, синтаксичних, психічних тощо, які відображають елементи оцінної ситуації. Частиномовне розшарування оцінної лексики в свою чергу ще раз підтверджує думку О.О. Потебні про частини мови як про своєрідний «модус» [Потебня 1968, с. 5] представлення чого-небудь в нашій свідомості, а також думку ряду вчених про необхідність функціонально-когнітивного підходу до вивчення категорії оцінки (див., наприклад, роботи Н.Д. Арутюнової, О.Л. Бессонової, О.М. Вольф, М.В. Нікітіна)

Інтерес дослідників до «граматики оцінок» стимульований характерною для сучасної лінгвістики атмосферою уваги до функціональної грамматики, що надійно зайняла свою нішу, незважаючи на менш ніж вікову історію. Функціональна спрямованість оцінних висловлювань зумовлена використанням мовцем мови як "засобу для власного вторгнення в мовленнєвий акт" [Хеллідей 1980, с. 120]: вираження своєї думки, свого ставлення і своїх оцінок, вираз стосунків, які він встановлює між собою і слухачем. Це, на думку М.А.К. Хеллідея, оцінно-комунікативна функція мови, протиставлена репрезентативній (або концептуальній).

Схожу думку висловлює і Ш. Баллі, який чітко підмітив, що "мислити – значить реагувати на подання, констатуючи його наявність, оцінюючи його або бажаючи" [Баллі 1955, с. 43]. Мовець у такий спосіб виражає або прояв волі, або судження про факт чи цінності факту.

Отже, поняття «функції» є основоположним у дослідженні мовних одиниць: "це ... здатність до виконання певного призначення, потенціал функціонування (в «згорнутому вигляді»), і разом з тим реалізація цієї здатності, тобто результат, мета функціонування" [Бондарко 1999, с. 26]. Функціональний принцип дозволяє побачити оціночні висловлювання в їх «дії», відображаючи позитивні або негативні ціннісні властивості, приписувані суб'єктом об'єкту оцінки. Спираючись на завдання функціональної грамматики – розробку динамічного аспекту функціонування граматичних одиниць у взаємодії з елементами різних рівнів мови,

які беруть участь у вираженні смислу висловлювання, лінгвісти намагаються всебічно вивчити семантику оцінки та засоби її вираження в сучасних лінгвістичних студіях.

Інтерпретація оцінки як «суперсуб'єктивної» категорії мислення та мови відображає складний і суперечливий по своїй суті характер семантики оцінки, що полягає в "узагальнюючій референції оцінної функції, «вторинності» її номінації, специфічності комунікативної мети, що відбиває об'єктивні властивості інформації одночасно" [Маркелова 1994, с. 13].

Всі наведені вище описи дозволяють інтерпретувати оцінку як вираження ціннісного ставлення суб'єкта до предмета мовлення, здійснене на всіх рівнях мови, що є результатом абстрактної роботи свідомості мовця, логічного умовиводу.

Поняття «оцінка» стало невід'ємною частиною концептуального апарату сучасної лінгвістики, який з усією очевидністю свідчить про той факт, що неможливо дослідити мову без звернення до її основного призначення, її «творця», носія, користувача – до конкретної мовної особистості, до людини.

Оцінка, таким чином, повинна вивчатися комплексно та вичерпно як категорія високого рівня абстрагування, яка належить до числа тих категорій, які задані суспільною, фізичною та психічною природою людини, що зумовлює її ставлення до інших індивідів та предметів навколишньої дійсності.

Література

- Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факт. / Н.Д. Арутюнова – М.: Наука, 1988. – 341 с.
 Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. / Ш. Балли – М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1955. – 416 с.
 Бондарко А.В. Основы функциональной грамматики: Языковая интерпретация идеи времени. / А.В. Бондарко – СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1999. – 260 с.
 Виноградов В.В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) / В.В. Виноградов. – М.: Наука, 2001. – 720 с.
 Леонтьев А.А. Основы психолингвистики / А.А. Леонтьев. – М.: Смысл, 1999. – 287 с.
 Маркелова Т.В. Функционально-семантическое поле оценки в русском языке / Т.В. Маркелова // Вестник МГУ. Сер.9. Филология. – 1994. – № 4. – С. 13 – 23.
 Потебня А.А. Из записок по русской грамматике / А.А. Потебня. – М.: Просвещение, 1968. – 552 с.
 Хэллiday М.А.К. Лингвистическая функция и литературный стиль / М.А.К. Хэллiday // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 9. М., 1980.
 Чернейко Л.О. Порождение и восприятие межличностных оценок / Л.О. Чернейко // Филологические науки. – № 6. – 1996. – С. 60 – 68.

УДК 81'42: 811.133.1+911.111

РАДЗІЄВСЬКА Т.В.

(Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України)

ФРАНЦУЗЬКИЙ ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧНИЙ КОМПОНЕНТ У АНГЛІЙСЬКОМУ ЛИСТУВАННІ: РЕФЕРЕНЦІЙНА ТА ПРАГМАТИЧНА МОТИВАЦІЯ

У статті розглядається одна з особливостей епістолярного дискурсу В. Набокова, пов'язана з вживанням у текстах його листів до Е.Вілсона французьких лексико-синтаксичних одиниць. Окреслюються репертуар цих одиниць та основні типи їх вживання. Показана роль референційного та прагматичного чинників, які впливають на появу у англійському тексті французьких одиниць.

Ключові слова: епістолярний дискурс, листування Набоков – Вілсон, французькі лексико-синтаксичні одиниці, референційна та прагматична мотивація мотивація.

Radzievskaya T.V. Французский лексико-синтаксический компонент в английской переписке: референциальная и прагматическая мотивация. В статье рассматривается одна из особенностей эпистолярного дискурса В.Набокова, связанная с использованием в текстах его писем к Э Уилсону французских лексико-синтаксических единиц. Описываются основные типы их употребления, характеризуется их репертуар. Показана роль референциального и прагматического факторов, влияющих на появление в английском тексте французских единиц.

Ключевые слова: эпистолярный дискурс, переписка Набоков – Уилсон, французские лексико-синтаксические единицы, референциальная и прагматическая мотивация.

Radzievskaya T.V. French lexical and syntactical components in English correspondence: referential and pragmatic factors. The paper deals with the one of the features of Nabokov's epistolary discourse, namely with the use of French lexical and syntactical units in his letters addressed to E.Wilson. The main types of their functioning and their repertoire are described. The role of French units in English text caused by referential and pragmatic factors is shown.

Key words: epistolary discourse, Nabokov – Wilson letters, French lexical and syntactical units, referential and pragmatic motivation.